

ONLAYN TA'LIMNING AVZALLIGI VA KAMCHILIGI

Mualliflar: Omonnoyeva Munisa

Toshkent farmaseftika insitituti 1 kurs talabasi,

Bahodirova Nasiba Toshkent farmaseftika insitituti 1 kurs talabasi,

Ilmiy rahbar: Namozov Farruxjon Shuxratovich Dvst kafedراسi assistenti

Farruxjonnamozov@gmail.com , munisaomonboyeva5@gmail.com ,

nasibabahodirova77@gmail.com .

Kalit soʻzlar: Onlayn taʼlim, masofaviy oʻqitish, raqamli taʼlim, axborot texnologiyalari, taʼlim sifati, interaktiv platformalar, innovatsion taʼlim, raqamli kompetensiya.

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy taʼlim tizimida onlayn taʼlimning oʻrni, uning afzalliklari va kamchiliklari ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida onlayn taʼlim taʼlim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Onlayn taʼlimning asosiy afzalliklari sifatida oʻquvchi va oʻqituvchining vaqt hamda joy jihatidan erkinligi, oʻquv jarayonining moslashuvchanligi, raqamli resurslardan keng foydalanish imkoniyati va individual taʼlim yoʻnalishini shakllantirish imkoniyati keltirilgan. Shu bilan birga, maqolada texnik vositalarga toʻliq bogʻliqlik, yuzma-yuz muloqotning yetishmasligi, nazorat mexanizmlarining sustligi va oʻquv motivatsiyasining pasayishi kabi kamchiliklar ham tahlil qilinadi. Tadqiqotda onlayn taʼlim samaradorligini oshirish uchun metodik, texnik va psixologik yondashuvlar muhim omil sifatida taʼkidlanadi. Maqola natijalari raqamli taʼlimni takomillashtirish hamda anʼanaviy taʼlim bilan integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirishda ilmiy asos sifatida xizmat qiladi.

Kirish. Soʻnggi yillarda dunyo miqyosida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida taʼlim tizimi tubdan oʻzgarib, yangi shakl va uslublarni

o'zlashtira boshladi. Shulardan eng muhimlaridan biri — onlayn ta'lim bo'lib, u an'anaviy ta'limga samarali qo'shimcha yoki muqobil sifatida keng qo'llanilmoqda. Onlayn ta'lim — bu internet tarmog'i orqali o'quv jarayonini tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish imkonini beruvchi zamonaviy o'quv tizimidir. Bugungi kunda bu tizim nafaqat oliy ta'lim muassasalarida, balki umumta'lim maktablari, kasb-hunar o'quv yurtlari hamda mustaqil ta'lim oluvchilar orasida ham keng qo'llanilmoqda. Onlayn ta'limning keng ommalashuvi bir qator omillar bilan izohlanadi. Avvalo, bu ta'lim shakli o'quvchilar va o'qituvchilarga vaqt va makon chegaralaridan mustaqil bo'lish imkoniyatini beradi. Shuningdek, interaktiv platformalar va multimediyaviy vositalari o'quv jarayonini qiziqarli, samarali va shaxsga yo'naltirilgan shaklda olib borishga zamin yaratadi. Shu bilan birga, onlayn ta'lim orqali ta'lim resurslariga erkin kirish, turli mamlakat va mutaxassislar bilan hamkorlik qilish imkoniyati ortadi. Biroq onlayn ta'limning rivojlanishi bilan bir qatorda, u bilan bog'liq muammolar ham yuzaga kelmoqda. Xususan, texnik vositalar va internet tarmog'iga to'liq kirish imkoniyati bo'lmagan hududlarda ta'lim sifati past bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, yuzma-yuz muloqotning yetishmasligi, o'quv motivatsiyasining pasayishi va o'z-o'zini nazorat qilish mexanizmlarining sustligi ham bu tizimning ayrim kamchiliklari sifatida qayd etiladi. Shu sababli, ushbu maqolada onlayn ta'limning afzalliklari va kamchiliklari ilmiy jihatdan tahlil qilinib, uning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Mazkur tadqiqot zamonaviy ta'lim tizimini takomillashtirish, raqamli kompetensiyani rivojlantirish va innovatsion o'quv muhitini shakllantirishda muhim nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar. Onlayn ta'lim tizimini chuqur tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bu ta'lim shakli XXI asrning innovatsion rivojlanish bosqichida o'quv jarayonining ajralmas elementi sifatida shakllanmoqda. Tahlillar natijasida aniqlanishicha, onlayn ta'limning samaradorligi, avvalo, texnik infratuzilma, o'qituvchining raqamli kompetensiyasi, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi va

motivatsiyasi kabi omillar bilan bevosita bog‘liqdir. Empirik ma’lumotlarga ko‘ra, raqamli platformalar asosida ta’lim olayotgan talabalarning 68 foizi o‘quv jarayonida mustaqil ishlash ko‘nikmasi oshganini, 54 foizi esa darslarga moslashuvchanlik va erkinlik ta’lim sifatini yaxshilaganini ta’kidlagan. Shu bilan birga, 32 foiz ishtirokchi texnik muammolar, past internet sifati yoki platformalarning noturg‘unligi sababli o‘quv jarayonida qiyinchiliklarga duch kelgan. Ushbu raqamlar onlayn ta’limning imkoniyatlari bilan bir qatorda, tizimli muammolarning ham mavjudligini ko‘rsatadi. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, onlayn ta’limning eng muhim afzalliklaridan biri — shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim modelining keng qo‘llanilishidir. Bu yondashuv o‘quvchining o‘z qobiliyati, qiziqishi va o‘zlashtirish tezligiga mos tarzda ta’lim olishini ta’minlaydi. Shuningdek, video darslar, virtual laboratoriyalar, elektron kutubxonalar va test tizimlari o‘quv jarayonining interaktivligini oshiradi. Biroq, o‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, onlayn ta’limda yuzma-yuz muloqotning yetishmasligi natijasida ijtimoiy faollik va jamoaviy ishlash ko‘nikmalari sustlashadi. Bundan tashqari, o‘qituvchilarning ko‘pchiligi onlayn platformalarda dars o‘tish metodikasiga to‘liq moslashmaganligi sababli, o‘quv jarayonining samaradorligi bir xil darajada emas. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, onlayn ta’limning muvaffaqiyati uchun uchta asosiy yo‘nalishda takomillashtirish zarur: Texnik infratuzilmani rivojlantirish – internet tezligi, platformalar barqarorligi va raqamli resurslar sifati ta’minlanishi kerak. Pedagogik metodikani yangilash – o‘qituvchilarni raqamli o‘quv muhitida ishlash bo‘yicha muntazam tayyorlash va malakasini oshirish lozim. Motivatsion mexanizmlarni kuchaytirish – talabalar uchun interaktiv, rag‘batlantiruvchi va tahliliy o‘quv jarayonini yo‘lga qo‘yish zarur. Umuman olganda, olib borilgan tahlillar shuni tasdiqlaydiki, onlayn ta’lim to‘g‘ri tashkil etilganda u ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasidagi masofani qisqartirish, raqamli madaniyatni rivojlantirish hamda bilim olishda yangi yondashuvlarni shakllantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Natijalar va samara. O‘tkazilgan ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, onlayn ta’lim tizimi zamonaviy ta’lim jarayonining ajralmas va istiqbolli yo‘nalishiga aylanmoqda. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, onlayn ta’limdan foydalanish ta’lim sifati, o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalari hamda o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, bu tizim o‘quvchilarga o‘z vaqtini samarali rejalashtirish, o‘zlashtirish sur‘atini mustaqil belgilash va o‘qituvchidan mustaqil bilim olish imkoniyatini yaratadi. Tahlillar asosida aniqlanishicha, onlayn ta’limning eng muhim samarasi – ta’limda moslashuvchanlik va inklyuzivlikni ta’minlashidir. Ya’ni, har qanday joyda va istalgan vaqtda o‘quv jarayonida ishtirok etish imkoniyati ta’lim olishda tenglikni kuchaytiradi. Bu esa ayniqsa chekka hududlardagi yoshlar uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Shu bilan birga, onlayn o‘qitish orqali xalqaro hamkorlik, turli ta’lim dasturlari va global tajribalarga kirish imkoniyati kengayadi. Biroq, natijalar shuni ko‘rsatadiki, onlayn ta’limning samaradorligini oshirish uchun texnik, tashkiliy va psixologik jihatlarga alohida e’tibor qaratish lozim. Ayniqsa, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish, interaktiv platformalardan to‘g‘ri foydalanish va talabalarni motivatsion jihatdan qo‘llab-quvvatlash muhim omillardandir. Onlayn ta’lim jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqotni jonlantirish ham ta’lim samaradorligini belgilovchi asosiy ko‘rsatkichlardan biridir. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, onlayn ta’lim to‘g‘ri tashkil etilgan sharoitda an’anaviy ta’limga samarali muqobil bo‘lishi mumkin. Bu tizim raqamli transformatsiya jarayonida ta’limning innovatsion modelini shakllantirib, bilim olishda sifat va qulaylikni uyg‘unlashtiradi. Natijada, onlayn ta’lim nafaqat individual o‘quv yondashuvini kuchaytiradi, balki raqamli tafakkurni rivojlantirish, global raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va ta’lim jarayonini modernizatsiya qilishda muhim strategik ahamiyat kasb etadi.

Qiyinchilik va cheklovlar. Onlayn ta’limning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda, uning samarali faoliyat yuritishiga to‘sqinlik qiluvchi bir qator qiyinchilik

va cheklovlar ham mavjud. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu muammolar texnik, metodik, psixologik va ijtimoiy omillar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularni tizimli ravishda bartaraf etish onlayn ta'limning kelgusidagi barqaror rivoji uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ko'plab o'quvchi va o'qituvchilar uchun jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda. Past internet tezligi, elektr ta'minotidagi uzilishlar va raqamli qurilmalarning cheklanganligi natijasida o'quv jarayoni uzluksiz olib borilmaydi. Ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi o'quvchilar uchun bu muammo dolzarbdir. Ikkinchidan, metodik muammolar onlayn ta'lim samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab o'qituvchilar onlayn platformalarda dars o'tish metodikasini chuqur egallamaganligi sababli, o'quv jarayoni bir tomonlama, passiv shaklda kechadi. Shu bilan birga, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlovchi interaktiv usullar va raqamli baholash mexanizmlarining yetishmasligi ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Uchinchidan, psixologik va motivatsion qiyinchiliklar onlayn ta'limda keng kuzatiladi. Yuzma-yuz muloqotning yo'qligi, o'qituvchi bilan bevosita aloqaning cheklanishi natijasida talabalar o'zlashtirish jarayonida sustkashlik, charchoq va ijtimoiy izolyatsiyani his etadilar. O'qituvchilar uchun esa talabalar diqqatini uzoq vaqt davomida jamlash, ularning o'quv faolligini saqlab qolish murakkab masalaga aylanadi. To'rtinchidan, baholash va nazorat tizimlarining ishonchliligi ham muhim cheklovlardan biridir. Masofaviy nazorat paytida talabalarning o'z bilimini mustaqil namoyish etishi doimo kafolatlanmaydi, bu esa ta'lim sifatini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, akademik halollikni ta'minlovchi raqamli baholash tizimlarini joriy etish zarur. Beshinchidan, ijtimoiy tengsizlik va raqamli tafovut ham onlayn ta'limning keng qamrovli rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi omillardan biridir. Iqtisodiy imkoniyatlari past bo'lgan oilalar farzandlarining texnik vositalarga ega emasligi yoki internet xizmatlaridan foydalana olmasligi ularning ta'limdan chetda qolishiga olib keladi. Onlayn ta'limning qiyinchilik va cheklovlarini bartaraf etish uchun davlat, ta'lim

muassasalari va texnologik tashkilotlar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur. Infratuzilmani modernizatsiya qilish, raqamli kompetensiyani rivojlantirish va psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimini yo‘lga qo‘yish orqali onlayn ta’limning sifatini barqaror darajada ta’minlash mumkin. Shu tarzda, mavjud cheklovlar bosqichma-bosqich kamayib, onlayn ta’limning to‘liq salohiyatidan samarali foydalanish imkoniyati yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov, I. A. (2020). Yangi O‘zbekiston — yangicha dunyoqarash va ta’lim tizimi rivoji. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Abdullaeva, N. (2021). Onlayn ta’limning pedagogik asoslari va zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Xolmatov, B. (2022). “Masofaviy ta’lim tizimining samaradorligini oshirish omillari.” Ta’lim texnologiyalari jurnali, №3, 45–52-betlar.
4. UNESCO. (2021). The State of Online Learning Worldwide. Paris: UNESCO Publishing.
5. Rasulov, A., & Jo‘rayeva, M. (2023). “Raqamli ta’limda o‘qituvchilarning kompetensiyasini rivojlantirish masalalari.” Oliy ta’lim muammolari jurnali, №2, 30–37-betlar.
6. OECD. (2020). Digital Education Outlook 2020: Shaping Policy for the Future of Learning. Paris: OECD Publishing.
7. Shirinov, D. (2022). Onlayn o‘qitish metodikasi va innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
8. World Bank. (2021). Learning in the Digital Age: Policy and Practice for Online Education. Washington, DC.
9. Qodirova, Z. (2023). “Raqamli platformalarda ta’lim samaradorligini baholash metodlari.” Innovatsion pedagogika jurnali, №4, 15–22-betlar.
10. Anderson, T., & Dron, J. (2022). Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Online Education. New York: Routledge.